

Izbaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravniski prostori
2657 E. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR XXV.

Cena lista
je \$5.00

Printed as second-class matter January 22, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 20. decembra (December 20), 1932.

Subscription \$6.00
Yearly

STEV.—NUMBER 299

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Prohibicija je stala ameriški narod 34 milijard

Organizacija Crusaders sestavlja poročilo o izgubah po uveljavitvi osemnajstega amandamenta. Povprečni letni izdatki v zvezi z izvajanjem suhaških zakonov znašajo \$2,800,000,000

Chicago, 19. dec. — Prohibicija je stala Združene države na podlagi statistike, ki jo je sestavila organizacija Crusaders, ki je aktivna v boju za preklic osemnajstega amandamenta, \$24,566,109,246.

Iz študije, ki se bavi statistično s stroški "plemenitega eksperimenta" v denarju, ljudem in materialu, je razvidno, da povprečni letni izdatki znašajo \$2,800,000,000, odkar je osemnajsti amandament stopil v veljavo, to je od 16. januarja 1920.

Organizacija Crusaders pravi, da je prohibicija delno odgovorna za depresijo, za porast davkov, ki tlačijo davkoplavalce, povečanje vladnih izdatkov in razvoj birokracije.

Prohibicija je ubila tudi respekt do zakonov, povečala organiziran raketirstvo in število zločinov, vse to pa je prineslo nova bremena davkoplavalcem, direktno in indirektno. Poročilo sta sestavila polkovnik Ira L. Reeves in William T. Biesel, direktorja in statistična eksperta organizacije Crusaders.

Kmalu bo preteklo trinajst let, odkar je bila uveljavljena prohibicija, toda statistika, ki sta jo objavila Biesel in Reeves, bazira na uradnih podatkih za zadnjih dvanajst let.

Ti podatki kažejo, da je federalna vlada izdala \$182,958,530 za enforcement prohibicije, državne vlade pa \$6,565,850. Stroški vzdrževanja jetnišnic za ljudi, ki so bili spoznani krivim kršenju prohibicijskih zakonov, vladnih birojev ter agentov, znašajo \$391,607,334. Poleg tega je federalna vlada izgubila na dohodkih, ko ni prejela davka na opojne pijače, \$11,968,000,000, državne, okrajne in mestne vlade pa \$6,540,020,000. S prištetejem vseh drugih izgub v zvezi z izvajanjem prohibicijskih zakonov znašajo stroški \$34,565,109,246.

Na bazi objavljene statistike je razvidno, da je prohibicija stala ameriško ljudstvo več kot znaša narodni dolg, ki je bil ob koncu zadnjega fiskalnega leta \$16,500,000,000, in deset milijard dolarjev več kot znašajo stroški vojne, ko so se Združene države pridružile zavetnikom. Skupni izdatki v zvezi z vojno v letih od 1917 do 1921 so znašali \$26,361,096,001. Letni stroški in izgube po uveljavitvi prohibicije presegajo letno vsoto dohodninskega davka, katerega je vlada izterjala. Človeške žrtve, ki jih je zahtevalo izvajanje prohibicije, znašajo 1,550, 496 vladnih uradnikov in 1,056 civilistov.

Kreugerjev brat obojen
Stockholm, Švedska, 19. dec. — Izredno sodišče, ki je preiskovalo finančni debakel Ivara Kreugerja, kralja vžgalice, ki si je pred meseci končal življenje v Parizu, je obsodilo njegovega brata Thohrstena Kreugerja na tri in pol leta zapora ter na izgubo civilnih pravic. Kreuger je bil obtožen raznih sleparij v zvezi z upravljenjem Hoegbrofars Co., katere direktor je bil. Poleg zaporne kazni bo moral Kreuger plačati tudi denarno kazensko v vsoti \$100,000.

Številne aretacije pohodnikov
New York. — V zvezi s pohodom brezposelnih v kapital je bilo krog dvesto oseb aretiranih, poroča Mednarodna delavska obramba.

Argentina se je izognila politični revoluciji

Vlada objavila dokumente, ki jih je zasnela v glavnem stanu zaročniške skupine

Buenos Aires, Argentina, 19. dec. — Argentina se ni izognila samo politični revoluciji, temveč tudi vladi terorizma, ko je pravočasno zasnela dokumente zaročniške skupine ter bombe in drugo municijo.

Vladne avtoritete so večer objavile dokumente, ki jih je policija zasnela v glavnem stanu zaročniške skupine in pri članih radikalne stranke. Policija je do sledje aretirala vse glavne zaročnike, med katerimi sta tudi bivša predsednika argentinske republike, Yrigoyen in Alveara.

Iz enega od zaseženih dokumentov je razvidno, da so nameravali zaročniki odpreti vrata vseh jetnišnic ter izpustiti jetnike, kateri bi lahko svobodno ropali in morili najmanj 24 ur.

Policija je zasnela nad štiri tisoč bomb in veliko zalogo orožja, hišne preiskave se nadaljujejo in obetajo se nova odkritja. Vlada je sredi podala izjavo, v kateri naglašala, da ima situacijo pod kontrolo in da ni nevarnosti pred izbruhom revolte, ker so bili vsi glavni voditelji zaročite aretirani in vrženi v ječe ali pa odpeljani v inozemstvo.

Poostriev protijaponskega bojkota

Kitajski trgovci pošiljajo narocila sovjetski Rusiji

Sangaj, 19. dec. — Napetost med Japonsko in Kitajsko postaja čedalje resnejša, ker se izvaja pritisk, da kitajska vlada podpre bojkotiranje japonskega blaga. Zadnje soboto je bila vržena bomba v rezidenco japonskega konzula v Tientsinu, kar je položaj še poslabšalo. Japonske avtoritete dolže kitajske teroriste odgovornosti za bombni napad.

Kitajski uvaževalci in trgovci, ki so utrpeli velike izgube, ker nečejo prodajati japonskega blaga, se obračajo proti Rusiji. Poslali so že velika naročila v Sovjetsko unijo, odkar sta Kitajska in Rusija obnovili diplomatske odnose.

Nemški vojni veteran dobil 10 let ječe

Berlin, 19. dec. — August Jaeger, vojni veteran, ki je pobegnil iz nemške armade 15. aprila 1915 in izdal Francozom načrt prvega nemškega napada s pilonom, je bil obojen na deset let zapora, poleg tega pa so mu bile odvzete državljanske pravice. Jaeger je bil prvič obtožen veleizdajstva l. 1920, ko se je vrnil iz Francije v Nemčijo. Obtožba je bazirala na spisu francoskega polkovnika, v katerem je bilo opisano, kako je Jaeger desertiral iz nemškega polka in se predal francoskim četam. Takrat je Jaeger tudi povedal francoskim vojakom avtoritetam, da namerava nemški polk uprizoriti plinski napad ob fronti Langemark-Poelcapelle. Na prvi obravnavi je bil Jaeger oproščen, ker je sodišče smatralo spis francoskega polkovnika za pomankljiv. Na zadnji obravnavi je bila predložena nadaljnja evidenca o Jaegerjevem izdajstvu in vrhovno sodišče ga je obsodilo na deset let zapora.

ADMINISTRACIJA SE ŠE VEDNO OBOTAVLJA

Hoover pričakuje odgovora od Francije, namerava poslati posebno poslanico kongresu glede vprašanja vojnih dolgov

Washington, D. C., 19. dec. — Ameriška vlada še vedno čaka odgovora od Francije, ki naj bi pojasnil, kaj namerava slednja storiti glede plačila obroka na njen vojni dolg v Ameriki, ki je zapadel 15. decembra.

Francoski parlament se je sicer izrekel proti plačilu, kar je rezultiralo v padcu Herriotove vlade, toda Washington upa, da se bo Francija premislila. To je vzrok, da predsednik Hoover še ni poslal poslanice, nanašajoče se na plačevanje obrokov na vojne dolgove, kongresu. Njegova poslanica bo sestavljena na podlagi francoskega odgovora.

Državni tajnik Stimson se je zadnje soboto posvetoval s francoskim poslanikom v Washingtonu o tej zadevi. Stimson je informiral poslanika, da ameriška vlada ne bo vstopila v nikakvo pogajanje s Francijo glede revizije vojnih dolgov, dokler slednja ne poravnava svojih oblikacij.

Dvomljivo je, da bi kongres sledil predsedniku, ako bi sugeriral obnovitev pogajanj o plačevanju vojnih dolgov. Znano je, da bi Hoover rad videl, da kongres prikljče v življenje komisijo, ki naj bi vzela v pretres to vprašanje, toda opozicija proti taki akciji je prevelika.

Volitve uradnikov progresivnih rudarjev

Gillespie, Ill. — Progresivni rudarji v Illinoisu bodo v januarju imeli splošne volitve unijških uradnikov. Za predsednika je bil brez opozicije nominiran sedanji začasni predsednik Claude Percy, za tajnika blagajnika pa William Keck, tudi brez opozicije. Za 20 drugih uradov je nominiranih 64 kandidatorov.

Volitve pri novi uniji so potom splošnega glasovanja. Izvoljeni uradniki bodo služili le dve leti, naker bodo morali zopet prijeti za kramp in lopato, predno bodo čez dve leti zopet upravičeni kandidirati. Nižji uradnik sme kandidirati v višji urad dva termina zaporedoma, ne pa v en isti urad.

30,000,000 brezposelnih

Zeneva, 19. dec. — Mednarodni urad dela je objavil poročilo, v katerem pravi, da znaša število brezposelnih delavcev v vseh državah 30,000,000. Urad sodi, da znaša letna izguba na mesedah 20 milijard dolarjev. Po mnenju urada bi skrajšanje delovnih ur ublažilo situacijo.

Kuba se je zatekla k inflaciji

Predsednik Machado pravi, da je ameriška carinska politika odgovorna za ekonomske poteškoče na otoku

Havana, Kuba, 19. dec. — Predsednik Machado je sredi objavil načrt za pobljanje depresije na otoku. V svojem naznanilu pravi, da bo vlada izdala papirnati denar v vsoti \$60,000,000 in ustanovila farmarsko kreditno banko s kapitalom \$100,000,000. Machado bo predložil svoj načrt narodni ekonomski komisiji in zahteval od njenega načelnika, R. Montora, bivšega državnega tajnika, hitro uveljavljenje načrta.

Kreditna banka, kakršno predvideva Machado, načrt, bo protektirala agrarna podzvetja, zlasti sladkorno industrijo, potom dajanja kreditov agrarcem. Dalje namerava spremeniti pušča-ve in neobdelane kraje v rodovitna polja. S tem bo dežela spet dobila kontrolo nad produkcijo sladkorja.

Machado naglašala, da je za obstoječi kritični ekonomski položaj na otoku deloma odgovorna carinska politika Združenih držav. To je tudi vzrok, da je predložil svoj načrt, da se Kuba reši politične in ekonomske odvisnosti. Največji sedanjí sovražnik dežele je masno stradanje, pravilno opozicija proti njegovi vladi, ki je parkrat izbruhnila v odprti revoluciji. Finančna situacija je tudi kritična in vladni deficit je "našal ob koncu fiskalnega leta nad deset milijonov dolarjev.

Filipinski otoki dobe neodvisnosti

Zadnji amandament je bil sprejet v senatu

Washington, D. C. — Zadnje soboto se je višja kongresna zbornica izreкла za neodvisnost Filipinov.

Da-li bo ta akcija končno rezultirala v odpoklicu ameriške nadvlade nad Filipinskimi otoki, je odvisno od stališča, ki ga bo zavzel predsednik Hoover. Amerika je dobila nadvlado nad temi otoki pred 34 leti.

Sprejeti načrt določa, da Filipinski otoki dobe neodvisnost po preteku dvanajstih let, v tej dobi pa morajo pokazati sposobnost za samovlado. Na zadnjem zasedanju je nižja kongresna zbornica sprejela predlog, ki določa, da otoki dobijo neodvisnost po preteku osmih let. Upanje prevladuje, da se bo diference med načrtoma nižje in višje zbornice spravilo v sklad na skupni konferenci reprezentantov obeh zbornic, naker bo predloga predložena predsedniku v podpis.

UNIJSKI VODITELJ OBTOŽEN RAKETIRSTVA

Denar je izsiljeval od podjetnikov za "protekcijo" Od unije je prejel \$200 tedensko. — Vlada ga prijela vsled dohodninskega davka

New York. — (FP) — Slično kot Caponeja je vlada prijela tudi Patricia J. Commerforda, poslovnega agenta unije dvigalnih inženirjev in podpredsednika državne delavske federacije. Prestopek je, ker ni prijavil vseh dohodkov v svrhu dohodninskega davka. Razlika Med Caponejem in Commerfordom je ta, da je prvi "bonafide" raketir in vodja ganežev, drugi pa unijški raketir.

Kot večina val voditelji federacije je tudi Commerford član tamantakega dvorca.

Za "protekcijo" je Commerford prejel \$75 tedensko od United Hoisting Co., neunijske konstrukcijske firme. Tako je sam izjavil na obravnavi na zveznem sodišču Edward A. White, blagajnik družbe. S tem denarjem si je firma kupila "protekcijo", da je smela uposlavati neunijske delavce.

Denar je Commerford prejel mesečno, vsoto \$320. Njegov izplačnik je bil Sidney H. Hunn, uslužbenec družbe. Vozta je bila pripisana Hunnovi plači. Pri izpolnjenju letnega poročila v svrhu dohodninskega davka jo je navedel za svoje dohodke, družba pa mu je povrnila znesek tega davka na račun raznih stroškov, je izpovedal Hunn.

Commerford je kolektiral za "protekcijo" najmanj od dveh šezdesetih letnih družb in večje vsote tudi od štirih gradbenih kontraktorjev za "poravnavo" ali preprečenje delavskih sporov. Zvezni distriktni pravdnik Medalle je izjavil, da ima potrđila za različne podkupnine, specifično za \$2,500, \$5,000, in \$7,000, od raznih kontraktorjev.

Zvezni pravdnik je nadalje izjavil, da ima dokaze, da je imel Commerford, ki je tudi podpredsednik newyorškega sveta stavbniških delavcev, leta 1929 \$18,225 dohodkov, ne da bi jih vladi prijavil. Leta 1930 so znašali \$19,736, prijavil jih je \$7,800, 1931 \$26,000, prijavil \$10,844.

Kot poslovni agent je Commerford prejel od svoje unije \$75 za avtomobil in soferja. Tu- di avtomobil so mu kupili delavci, člani unije. Velik luksuzni avtomobil. Distriktni pravdnik ima težave s pričami, ker nastopajo "neprosto voljno".

Francija dobila novo vlado

Paul-Boncour je bil izbran za ministrskega predsednika. V novem kabinetu so tudi člani bivšega režima

Paris, 19. dec. — Francija je spet dobila vlado, toda ne take, ki bi mogla kaj storiti glede plačila na francoske dolgove v Ameriki.

Vladna kriza je bila končana, ko je predsednik Lebrun imenoval Josepha Paul-Boncourja, bivšega vojnega ministra v Herriotovem kabinetu, za ministrskega predsednika. Boncour bo imel v novi vladi tudi pozicijo zunanega ministra.

Dvomljivo je, da bi nova vlada podvela efektivna pogajanja s Washingtonom, kajti v kabinetu je večje število Herriotovih ministrov in ima Herriot velik vpliv v novi vladi. Na politično pozornico je spet prišel Henry Cheron, katerega je bilvi britski finančni minister Snowden ob neki priliki označil za smešno in groteskno figuro. Cheron je dobil pozicijo finančnega ministra v novem kabinetu iz razloga, ker Boncour ni mogel dobiti drugega moža, ki bi prevzel to mesto v obstoječih okoliščinah.

Protitalijanske demonstracije v Beogradu

Studentje protestirajo proti imperializmu fašistične Italije

Beograd, 19. dec. — Beogradski studentje so uprizarili sredi velike protitalijanske demonstracije. Po shodu, ki so ga sklicali in na katerem so govorniki obojali imperializem fašistične Italije in Mussolinijev pookus, čigar cilj je ločitev Hrvaške od Srbije, so studentje odkorakali s zastavami na trg, kjer se nahaja urad italijanskega poslanstva.

Dijaki so vpili: "Proč s italijanskim trinoštvom! Proč s trinogom Mussolinijem!" Posvana je bila polletja, ki je preprečila dijakom dostop do italijanskega poslanstva in potem raspršila demonstrante ter zastrašila poslopje.

Odpor v armadi nemških fašistov

Šeststo članov fašistične napačne armade resigniralo

Kassel, Nemčija, 19. dec. — Šeststo članov fašistične armade je večer resigniralo in poročila se glasno, da bodo sledile nadaljnje resignacije. Uniformirani fašisti so se uprli, ker so skladi za vzdržanje čet izsrpani in ker so firme, pri katerih so bile naročene uniforme, vložile tožbo zaradi neplačanih računov.

Voditelj uporne grupe je prodal, da potolaži upnike, 15 ton krompirja, ki ga je prej kupil od kmetov po pet dolarjev za tono, naker ga je glavni stan fašistične stranke izključil. To je bil vzrok, da je potem 600 članov fašistične armade resigniralo.

Magdenburg, Nemčija, 19. dec. — Adolf Hitler, voditelj fašistične stranke, je na shodu reprezentantov svoje stranke izjavil, da bo on ostal zvest nacelom fašizma tudi v slučaju, ako fašistična ladja zadene ob pečine. Napovedal je fašistično zmago in poraz njenih nasprotnikov v doglednem času.

Socialistični voditelj po nesreči obstrujen

Indianapolis, Ind. — Powers Hapgood, poznan socialistični voditelj in kandidat svoje stranke za gubernerja Indiane pri zadnjih volitvah, je bil težko ranjen, ko sta se on in William L. Hines, predsednik Columbia Conserve Co., vadila v streljanju. Njegov prijatelj Hines ga je obstrlel, ko se je sprožila puška po naključju.

MELLON NI POZABIL NA SVOJE INTERESE

Pri sestavljanju šentlawrenške pogodbe je posil, da je njegova družba dobila velike koncesije. Walsh pobija privilegij

Washington. — (FP) — Če je človek multimilijonar in poleg še član kabineta nad deset let, si lahko napravi mehko ležišče in tudi tistim, katere zastopa. Tak človek je bil Andrew Mellon, o katerem je meščansko časopisje dolgo let pisalo, da se žrtvuje v interesu ljudstva, in ga poveličevalo v deveta nebesa. Prikazovalo ga je kot vzgled drugim državljanom.

Kako se je "žrtvoval", je bilo že večkrat omenjeno. Prejel je dvanajst tisoč dolarjev na leto, da je kot zakladničar vrnil bogatinom in letočnim korporacijam vsako leto do pol milijarde dohodninskega davka, češ, da so ga preveč vplačali. V šestih letih je vrnil svojim multimilijonarskim kolegom nad štiri milijarde, od katerih so šli lepi milijoni njegovi družini in podjetjem.

"Ogromne žrtve" je doprinašal večstransko. To pokazuje tudi šentlawrenška pogodba med Združenimi državami in Kanado, o kateri vodi zaslihanja senatni osek za sunanje zadeve. Sestavljanje in sklepanje mednarodnih pogodb ni bilo v njegovem področju, raven kolikor je bil prisadet kot član kabineta. Bil pa je zelo posoren pri sestavljanju te pogodbe, ker je bila pri tem posebej prisageta njegova Aluminum kompanija, ki ima večje interese pri Massenu, N. Y., ob reki St. Lawrence.

Tudi v tem slučaju je dobil, kar je hotel. V podgobi je namreč takovski Mellonov "joker", klavzula, ki določa, da vlada zgradi na ljudske stroške vodni kanal na St. Lawrence Power Co. Mellonovo družbo, kar bi stalo \$1,318,000. Poleg tega klavzula tudi določa, da ta Mellonova družba dobi 35,000 kubnih čevljev vode na sekundo, kar bi stalo državo osiroma konsumente \$2,350,000 na leto ali sto milijonov v 40 letih.

Proti tej klavzuli je nastopil pred senatnim odeskom Frank P. Walsh kot član in zastopnik New York Power Authority, državne komisije, ki je bila kreirana, da razvije vodne sile posebno ob reki Lawrence v svrhu produkcije elektrike.

Walsh je argumentiral, da je država New York upravičena do vse vodne sile omenjene reke na ameriški strani in da zvezna vlada nima pravice vključevati v mednarodno pogodbo pravice kakšne privatne korporacije ali posameznika. Če ima Mellonova St. Lawrence Power Co. kake posebne ali stalne pravice, tedaj se naj pogaja s New York Power Authority.

Stališče države New York je, je nadaljeval Walsh, da vodne sile reke St. Lawrence razvije vlada, zvezna in države New York, v interesu splošnosti. Stroške za razvoj elektrarskih projektov pri International Rapids, kjer bi bile zgrajene tri ogromne elektrarne, naj bi nosile proporcijo. Dolžnost obeh vlad je tudi, da poskrbita, da bi domači konzumenti in industrije prejemale elektriko po najnižji ceni.

Če kongres ne podvzame akcije proti Mellonovi klavzuli, bo močno prizadet ves javni projekt. Na spil in elektrarske naprave bi stale prav toliko kot brez odliva vode v privatne svrhe, kapaciteta vladnih elektrarn pa bi bila zmanjšana za eno milijardo kilovtrnih ur na leto, kar bi pomenilo dražjo elektriko naključju.

Naval brezposelnih na pomorsko postajo v New Yorku. — Federated Pictures

Vesti iz Jugoslavije

(Glavna poročila iz Jugoslavije.)

VELIKA RUDARSKA NESREČA V HRASTNIKU

Zaradi eksplozije bencinskega motorja-lokomotive izgubilo življenje šest rudarjev, trije pa so hudo ranjeni. — Strašni prizori. — Najhujša nesreča v hrastniškem rudniku

(Zakasneno.)

Hrastnik, 29. novembra.

Danes dopoldne je prišlo v rovu na Ojstrem do hude rudniške nesreče, ki je ubila šest rudarjev in tri težko ranila. Nesreča se je pripetila dopoldne ob pol devetih in šele zvečer so princeli iz rova mrtve žrtve. Nesrečo je povzročila eksplozija bencinske lokomotive, ki ji pravijo rudarji motor. Zaradi tega se je vnel premož v vozličkih in vnelo se je "cimpovje" (opore, prečke). Plin je takoj omanil devet rudarjev, od katerih so tri spravili k zavesti, šest pa jih je podelglo.

Kako se je zgodila nesreča
Nesreča se je dogodila na glavni prog, v prometnem rovu rudnika na Ojstrem. Tamkaj je bencinska lokomotiva premikala vozilce, natovorene s premogom. Okrog je bilo več rudarjev, ker je bilo to na dvojnem tiru, na križišču. Nenadoma je z močnim pokom eksplozija bencin v rezervoarju lokomotive. V hipu je bila v ognju skupina delavcev in vsi vozilci so zagoreli s premogom. Vnelo se je tudi tramovje, s katerim je opažen rov. Po rovu se je začel valiti gost dim, ki je dušil delavce. Nekaj jih je takoj omanil, da so popadali na tla, nekaj pa se jih je s tekom brz umaknilo. Od 22 rudarjev, ki so se nahajali tamkaj, jih je obležalo na kraju nesreče devet. O katastrofi so bili takoj obveščeni drugi in zunanji obrati, a pomoč je prišla prepozno. Proga je pač dolga blizu dveh kilometrov. Reševalci so prhiteli s plinskimi maskami na mesto nesreče, začeli s minimax-aparati gasiti ogenj, kar jim je uspelo. Obenem je došel zdravnik, ki je skušal omamljence spraviti k zavesti.

Sest mrtvih

Reševalci so prenesli vse omamljence do svežega zraka, kjer so jih z umetnim dihanjem skušali obuditi. Celih 6 ur so se trudili, a uspelo jim je samo pri treh, da so jih obudili. Kakor hitro so se zavedli, so jih prepeljali v bolnico. Ni pa še gotovo, da ne bi kdo od teh še podelgel zaradi morebitnega zastrupljenja. Šest rudarjev pa niso mogli oživiti. To so:
32 letni France Skornšek iz Stare vasi, oče enega otroka; 47 letni Martin Drznog, oče dveh otrok, pristojen v Trbovlje; 36 letni Ignac Jazbinšek, oče dveh otrok, doma iz Jurklostra; 23 letni Vinko Špajzer, samec iz Hrastnika; 30 letni samski Blaž Arhac iz Razborja pri Loki in 24 letni Janko Babič, samski rudar iz Hrastnika. Posebno hudo je prizadel rudar Vinko Špajzer starejši, ki je izgubil sina Vinka in zeta Skornška. Oba so položili na mrtvaški oder v Skornškovem stanovanju. Blaža Arhaca, ki nima tu nobenih svojcev, so najprej prenesli v mrtvašnico, a na zahtevo rudarjev iz fantovskega doma (puršenauza), so ga položili na mrtvaški oder v fantovskih hišah, kjer je stanoval. Tragično smrt je našel Drznog. Htel je obvestiti o nesreči druge delavce v rovu, a pa je pri tem plin opanil in je zasnil v smrt.

Trije hudo ranjeni

V bolnico pa so prepeljali tri ranjence, ki so se sicer zavedli, a je njih stanje še zmerom nevarno. To so: rudar France Višnar, star 34 let, 25 letni Jože Zajec ter 34 letni Jernej Kramaršek (ali Kamensk?), vsi trije poročeni. Kakor pa je sporočil zdravnik, se stanje vsem trem naglo boljša in so baje že izven nevarnosti.

Strašni prizori

so se dogajali pred vhom v rovu. O nesreči so naglo izvedeli ljudje po vsej hrastniški dolini. Iz kolonij so prihile množice delavskih žena in otrok, ki so se gnetli pred rovom in jokali, vpraševaje, ali je tudi naš oče, moj mož med onimi, ki so mrtvi, raz-

veliki grob, so se množice razlele: delničarji s cilindri so se odpeljali s kočijami na postajo in v Ljubljano v svojo palačo, rudarji pa so sklonjeni odšli v svoje domove v kolonijah, od koder hodijo vsak dan po zemljo.

Podrobnosti o nesreči

Bencinska lokomotiva se je vnela prav na izogibalnišču, tam, kjer se rov razcepi v več rovov. V teh so bili zaposleni rudarji. Ko se je vnel motor in je začel premož v vozličkih in zagon opore, se je začel razvijati plin, ki nastaja ob nepopolnem gorenju premoža ali lesa in ki se imenuje monoksid. Dim je udaril po rovih in vse odcepe, zaposleni rudarji so začutili smrad in kriče: "Motor gori, strekna se je užgala!" Polnaži rudarji so planili in začeli bežati. Kam? Proti izhodu, do rova, ki vodi na prosto. Toda prav tam, kjer se odcepi stekajo v izvorni rov, prav tam je stal goreči motor, prav tam je bilo nekaj metrov rova v gostem plinu in dimu. Več rudarjev je skušalo priti skozi teh nekaj metrov, a dušilivi plin jih je zadrževal in omanjal. Več jih je popadalo na tla. Samo petim je uspelo, da so prodrili skozi to gosto plast dima v izhodni rov in po njem na dan. Nekaj pa jih je bežalo nazaj v skrajne konce odcepa. A plin je bil povsod. Oni, ki so omagali v bližini izogibalnišča, so se onesvestili. Šest od njih je umrlo, tri hudo nezavestne pa so s trdnino in dolgotrajno masažo in umetnim dihanjem spravili k zavesti. Višnar, eden teh reševancev, pravi, da bi še kdo od mrtvih ubežal smrti, če bi znal preprečiti prehodu delovanje plina. On sam, Višnar, je bil v vojni vajen tehnik napadov in si je tudi ob tej nesreči vedel nekoliko pomagati: zmočil je suknjic in si ga tlačil na usta. S tem je preprečil premožno delovanje plina in edino to je pomagalo, da so še nezavestnega Višnarja obudili k življenju. Drugi tega niso vedeli, s široko odprtimi usti so srkali po zraku in vsrkavali plin s polnimi pljuči. Zato jih je tako naglo umorilo.

Rešenci ležijo še v bolnici, a so že iz nevarnosti. Vsi trije imajo krvne podplutbe na telesu, posebno po rebrih, od dolge in krepke masaže. Oslabljeni so in skeli jih v griu, žge v pljuči. Živeli bodo, a pljuča jih utegnajo svoj živ dan spominjati na ure pod zemljo, ko so si govorili: "Smrt je naša!"

Kje tiči krivda?

Po izpovedi strojevodje je nastal požar zaradi iskre, ki je skočila iz motorja in zanetila bencin v rezervoarju. Strojevodja je sicer takoj s posebnim aparatom skušal ogenj pogasiti, a mu ni uspelo. Slekel je suknjic in ga vrgel čez ogenj, pomagalo ni. Prišlo je do eksplozije in ognja. Strojevodja pravi tudi, da je pogosto opazil da defekt, akankanja isker iz motorja, da pa ni nikdar prišlo do hujših nevarnosti. Lsti defekt so opazili tudi drugi strojevodje na drugih motorjih. Ni čuda, da so vsi ti bencinski motorji defektni, saj obratujejo že po 18 in 20 let. In v tem bo menda glavna krivda: pokvarjeni motorji, ki jih pa podjetje zaradi varčevanja ne mara vrečati v ropotarnico in nahajati nove. Preveč stane. (Taki pogreb je gotovo cenejši, čeprav je bil pogreb šestih ljudi!) Druga krivda bo tudi to, da v rovu ni bilo varnostnih naprav, gasilnih aparatov itd. Tudi skrb bi podjetje premalo za to, da bi bili rudarji poučeni o nevarnosti in obrambi pred njimi. In še je treba povedati, da so slabo plačani, torej slabo hranjeni, a na vsom, moč zgarani rudarji slabo odporni.

Odposlanec rudarskega glavarstva se še vedno mudi v Hrastniku ter preiskuje vzroke nesreče. Poročila še ni podal.

Kaj je storila TPD?

Trboveljska premožkopna družba je prevzela stroške pogreba, poslala je sožalja ostalim in poslala svoje zastopnike na pogreb, obljubila je postaviti nagrobni spomenik žrtvam in obljubila je, da bo skrbela za to, da svoji pokojnih ne bodo trpeli pomanjkanje. Obljubila je, da bodo istočasno, ko sklicuje seje, na katerih razpravljajo, kako in kdaj bodo pognali iz službe nad 350 starih rudarjev, ki jim ne bo priznana ne pokojnina ne podpora. To pomenja Trboveljska premožkopna družba.

Ali bivajo ljudje tudi na drugih zvezdah?

Nova astronomska merjenja so pokazala, da je na Marsu, v bližini njegovega ekvatorja, ob času, ko stoji sonce najvišje, komaj deset stopinj Celzija. Nadalje je dokazano, da Marsova atmosfera vsebuje kisik in vodik, akoprav v manjši meri kot nad našimi zemeljskimi puščavami. Zrak na Marsu je še redkejši kot na Mount Everestu, ker prav valed tega še ni hče ni mogoč prispeti na njegov vrh. Vsekakor pa moramo priznati, da so vse to nezadostni razlogi in lahko domnevamo, da na Marsu kljub temu še lahko obstojajo živa bitja. A do sedaj se je vedno trdilo ravno nasprotno. Temne lise, o katerih so nekateri še pred kratkim trdili, da so rastlinstvo, prav o teh lisah so doznali, da izkazuje višjo toplino kakor svetle. In biti bi bilo res rastlinstvo, bi moralo izkazovati nižjo temperaturo. Celotna naša največja in najboljša daljnogleda ne morejo razrešiti vprašanja o življenju na Marsu. Daljnogledi so tako dobri, da se z njimi lahko natančno opazuje male Marsove lune, kar pomeni prav tako kot se nogometna žoga dobro ogleduje iz daljave tistih kilometrov. Prav tako ne bi na Marsu s sedanji tehnični pripomočki opazili živih bitij, in ako bi bila ta desetstokrat večja kakor slon, pa tudi ne, ako bi bila živa bitja stobodnih našemu solnčnemu sistemu.

Razven sonca in lune ne poznamo nobenega planeta tako natančno kakor Marsa. Venera se nam včasih sicer zelo približa, ali kadar nam je najbližja, tedaj se nahaja ravno med zemljo in soncem, tako da se na žarko razsvetljenem nebu lahko opazuje samo osenčena Venerina obla. In ta planet je neprestano zakrit z debelo plastjo oblakov, in se valed tega njegova oblika neprestano izpreminja. Spektralno raziskavanje Venerine svetlobe dokazuje, da se na tem planetu nahaja dovolj kislika, ki omogoči življenje najponižnejšemu življenju.

Ostale planete in njihove lune stalno zakrivajo gosti oblaki, deloma je kriva tudi velika oddaljenost in ne more se z gotovostjo trdit: na njih se resnično nahaja življenje. Merkur, ki je soncu najbližji planet, nam kakor luna obrača vedno isto lice. Iz tega se lahko brez nadaljnje sklepa, da mora biti proti soncu obrnjena stran prevroča, proti nam obrnjena prehladna, da bi na njej živele kako živo bitja. Možnost nastanka živih bitij bi bil fe na ozkih robovih, kjer se stikata vroči in mrli pas; le tam je zmerna toplina. Vsi ostali planeti pa imajo tako malo gostoto, da se komaj v njihovi notranjosti nahajajo teži predmeti. Tudi ti so prehladni, da bi bilo bivanje na njih vsaj deloma primerno. Lahko bi se skoro s sigurnostjo trdilo, na nobenem planetu našega solnčnega sistema se ni razvilo življenje, kakor na naši zemlji.

Ali naš solnčni sistem je le majhna točka v svetovnem prostoru. Ze s prostim očesom znanamo na našem svodu nešteto zvezd, o katerih vemo, da so sam sonce. V resnici jih vidimo s prostim očesom le nekaj tisoč. Moderni daljnogledi pa nam omogočajo videti jih mnogo milijonov; fotografirana plošča pa naj jih odkrije še prav toliko milijonov. Pa ravno valed tega, ker so te zvezde solnce, s tisočkrat večjo svetlobo kakor naše sonce, prav valed tega je doela jasno, da niso primerna za bivanje živih stvorov.

Ako se kje v svetovnem prostoru nahajajo organska bitja, tedaj samo na takih, katerih okolišje ni videlo in ujela jih ni ni ti fotografirana plošča. Pa obstoj taka šebesna telesa? Obstoj nekaterih temnih teles je nesporno dokazan. So nekatere zvezde, katere v gotovem razdobju izgube na svoji svetlosti, in kmalu zasvetijo v žarki luči kakor prej. Dokazano je, da to temnenje povzročajo temna svetlovna telesa, ki v gotovem razdobju krožijo okoli zvezde-solnce. Število takih potnikov je gotovo večje, kakor mi lahko to

določimo. Ker, ako je dotična zvezda le malo svetla in temno telo majhno, tedaj se sprememba svetlobe ne bi opazila na toliko daljavo. Predvsem pa se bomo vprašali: Zakaj ostale premičnice, ako so res solnce, nimajo planetov kakor naš solnčni sistem? In res, dolgo časa se je mislilo, da so ostale zvezde stalnice osnovane na istem principu. V zadnjem času pa se je večina astronomov prepričala, da je naš solnčni sistem nekaj posebnega v svetovnem prostoru. Vsa v njegovi neposredni bližini ni najti nobenega solnčnega. Po največjih teorijah je naš solnčni sistem nastal na ta način, ker je v bližino solnce prispele neka druga zvezda. Valed svoje bližine in privlačnosti so v tekoči in plinasti masi solnce nastali ogromni vrtneci in iz sebe izbljuvali neizmerne množine gorečih plinov. — Da pa sta se dve zvezdi tako približali, kar je povzročilo velike erupcije, je se ločilo nekaj delov. Znan angleški astronom Sir James je leta 1928 izračunal, da se tak redek slučaj lahko pri kakih zvezdi primeri le enkrat v razdobju pol trillijona let. Ako še računamo, da zvezda sama potrebuje pol bilijona let za svoje razvojno dobo, ko lahko izvrše tolike množine tekočine in plinaste snovi, tedaj se to more primeriti le milijonu zvezd. In ako računamo, da naša rimska cesta obstoja iz skoro milijarde zvezd, tedaj se bi lato primerilo kakor našemu soncu kvečjemu le stotisočim zvezdam; torej toliko jih bi bilo lahko podobnih našemu solnčnemu sistemu. (Dalje prihajajo.)

Dobro se je odrezal — Poredneš grdi! — kriči mati na sinčka, — kaj ne veš, kam pridejo dečki, ki ne spravljajo denarja v aparovek? — Vem, mamica, v kino pridejo. — Ubogi bolnik — Zdi se, da dela požiranje vašemu možu hude preglavice. — Da, gospod doktor, toda samo, če mora požirati vodo.

Novo čelo poslano v stavkovno okrožje

Pijani milijniki ustrahujejo rudarje, ki so zastavkali proti redukcijam

Wilder, Tenn. — (FP) — Nadaljnje čete milijnikov so bile poslano v okraj Fentress, kjer je na stavki nad tristo rudarjev, članov UMWA, od 1. julija. Rudarji so zastavkali, ko jim je kompanija reducirala mezde za dvajset odstotkov.

Myles Horton, šolski direktor, ki je bil aretiran in potem izgnan iz stavkovnega okrožja, ker je zbiral fakte o akcijah milijnikov proti stavkarjem, je do bil v roke dokaze o terorizmu, ki ga izvajajo čete nad stavkarji. Pijani milijniki ustrahujejo rudarje in druge, ki simpatizirajo s stavkarji.

Premogovne kompanije imajo zaslabo pri okrajnih avtoritetah. Ako te ukalejo aretacije vodilnih stavkarjev, so avtoritete prav nič ne obotavljajo. V zadnjih par dneh je bilo izvršenih nad dvajset aretacij.

Produkcija še vedno pada

New York. — Produkcija in upolenost v industrijah še vedno padata, se glasi poročilo Delavskega biroja, ki je bilo te dni objavljeno.

"Nikakega znamenja ni o povzljenu industrijah aktivnosti in izgleda, da bo prihodnja sima ena najhujših za zadolžene farmerje in bresposelne delavce," je rečeno v poročilu.

"Cena pšenici in drugim poljskim pridelekom je padla na najnižjo točko v zgodovini, farmerji ne morejo plačati davkov in obrsti na svoje dolgov, kar ustvarja kritično situacijo. Ker je njihova kupna sila na ničli, ne morejo kupovati industrijskih produktov, to pa pomeni večjo bresposelnost v industrijskih mestih."

Delavski biro ne verjame, da bi sedanji kongres podvel kako večjo akcijo v prilog farmer-

jem in bresposelnim, veliko pa tudi ne morejo pričakovati od Rooseveltove administracije, ki pride na krmlo v marcu.

Lewis vzel čarter krajevni uniji

Orient, Ill. — John L. Lewis, predsednik U. M. W. of A., je vzel čarter krajevni uniji št. 303 pri rudniku Orient No. 1. Odstavil je vse krajevne uradnike in unijo "reorganiziral". Za uradnike je nastavlil svoje ljudi. Vzrok "disciplinarne" akcije je, ker je unija sklenila, da ne bo plačevala izrednega asessmeta po dva dolarja mesečno na člana, katerega je naložil Lewis, ker mu gre trda pri pobijanju upornih rudarjev.

MELLON NI POZABIL NA SVOJE INTERESE

(Nadaljevanje s 1. strani.)
Kot prej omenjeno, je ta vsota \$2,250,000 na leto, toliko kot bi znašala amortizacija predvidevanih javnih naprav.

Walsh je urgiral, naj kongres, predno bi ratificiral pogodbo, sprejme zakon, s katerim bi dal kompletan monopol nad vodnimi pravici državi New York. S tem bi avtomatično ubil Mellonovo klavzulo v tej pogodbi med Kanado in Združenimi državami.

IZ PRIMORJA

Roparski napad. — Na cesti od Tribuše proti Čepovanu je bil zadnje dni novembra napaden France Vončina, ki se je vračal iz Trata, kjer je prodaj nekaj živine. Vračal se je domov v Čepovan. Izza grmovja sta planila predenj dva neznana zapadala, pobila Vončina na tla, ukradla listnico s 15,000 lirami ter izgnila v temo. Vončini so pritekli na pomoč trije bližnji kmotje, a roparja sta še odnesla pete. Poškodbe Vončine niso hude. — S koleca je padel 25-letni Angel Velušček iz Šmartnja in si pretresel možgane. Njegovo stanje je smrtno nevarno.

All ste naročili na dnevniki "Prosveta"? Podpirajte svoj list!

NOVO ZA BOŽIČ

The Pirate Chest

(Štrinja morskih razbojnikov)

Majestic Radio

TA NENAVIDEN PREJEMNIK je napolnjen s zakladi iz zraka. Je idealen naknadni prejemnik za vsak dom, ker je pripraven in se ga lahko prenese iz družinske sobe v spalnico, kuhinjo, igralnico, bolnišnico sobo—sploh povsod kamor selite. To bo nekaj za sina ali hčer, ki sta v šoli daleč od doma, o čemur bosta lahko pisala. Ima Majestic prvovrstno kakovost; združeno s mehaničnimi izboljšavami, katere se najdejo le v dražjih radio-prejemnikih. Oglejte si ga v bližnji Edison Electric Shop trgovini.

OPRTO OB VEČERIH DO BOŽICA
COMMONWEALTH EDISON ELECTRIC SHOPS
 Downtown—72 W. Adams Street—122—So. Dearborn St.
 All Phones: RANdolph 1200, Local 1210

PLAČAJTE MESEČNO Z VAŠIM RAČUNOM ZA RAZSVETLJAVO

februarju Drugo število v

Branches—442 Broadway
 Irving Park 4425 Irving Park Blvd.
 Logan Square—2315 Milwaukee Ave.
 Madison-Crawford—1221 W. Madison St.
 South Chicago—2920 E. 92nd St.
 Roseland—11116 So. Michigan Ave.

South State—442 South State St.
 Ashland—424 South Ashland Ave.
 Englewood—552 West 52nd St.
 South Chicago—2920 E. 92nd St.
 Roseland—11116 So. Michigan Ave.

K vam nakupom na odlični ceni, se bomo izpolni strasti.

